

Ansvarsfulla leverantörsled

- RISKER ASSOCIERADE MED PRODUKTER SOM INNEHÅLLER STÅL

Introduktion

Förväntningarna på att företag ska agera hållbart fortsätter att öka och kommer från fler håll än tidigare. I takt med nya lagkrav, så som EU-direktivet gällande krav på stora bolag att hållbarhetsrapportera, förväntas hållbarhet att utvecklas ytterligare där sociala aspekter och mänskliga rättigheter har fått en central roll. I samhället finns idag även krav på transparens för att säkerställa varifrån material härstammar och att det är ansvarsfullt producerat. Om man ser till byggbranschen så har denna bransch utvecklats mycket de senaste åren gällande kemiskt innehåll och livscykelaspekter för de byggmaterial och byggprodukter som används, men det finns fortsatt mycket att göra kopplat till mänskliga rättigheter och arbetsvillkor i dessa leverantörsled.

För att utveckla bygg- och fastighetsbranschen i rätt riktning är det av vikt att ha en förståelse och insyn i vilka risker det finns förknippade med vanligt förekommande produkter och material. Byggvarubedömningens kansli har tillsammans med sina medlemmar valt ut ett antal produktgrupper/material som kommer att utgöra fokus de kommande åren – både vad det gäller att öka kunskapen om risker samt rekommendationer för kravställning. Denna rapport fokuserar på produkter som innehåller mycket stål. En ytterligare rapport om risker associerade med naturstensprodukter har också tagits fram. Det finns planer på att publicera fler rapporter framöver då även andra produkter likaväl som att andra material som härstammar från gruvindustrin också är associerade med risker.

Det finns många risker associerade med brytning av råvaror till stål samt själva ståltillverkningen och det krävs ett aktivt arbete för att hantera och minimera dessa risker. Problematiken inom denna materielgrupp är dels de stora riskerna som råder men även att de bästa av de bästa företagen inom gruv- och metallindustrin släpar efter vad det gäller implementera, övervaka, rapportera samt hantera risker.¹ Så nyss som i januari 2019 kollapsade en gruvdamm i Brasilien tillhörande den multinationella gruvkoncernen Vale där över 150 personer dog i katastrofen och många saknas fortfarande. Dammolyckan har även påverkat miljön och det närliggande lokalsamhället där ursprungsbefolkningen är bosatt, då förorenat gruvavfall har runnit ut i angränsade floder och fiskar har dött av föroreningarna.²

En sammanställning av tillgänglig information relaterat till risker associerade med stål presenteras i denna rapport. Syfte med rapporten, förutom att öka kunskap, är även att rapporten kan fungera som input till Byggvarubedömningens medlemmar samt övriga aktörers egna riskanalyser, kravställning samt uppföljning i sina leverantörsled. Notera att rapporten är av övergripande karaktär och ger därmed en övergripande förståelse för vilka risker som kan förekomma. Till följd av detta är det viktigt att vara observant på att i specifika fall kan det se annorlunda ut, riskerna kan både vara högre och lägre men även innefatta andra risker som inte tas upp i denna rapport. Det innebär att det är upp till användare av rapporten att även inhämta ytterligare information, likaväl som att sammanställa risker

¹ Sustainable Brands, 2018

² Omni, 2019

associerade med andra produkter och material som används för att i sin tur identifiera vad som bör vara fokus för just er verksamhet och era projekt.

Stål

Stål är en av världens mest använda material och används mycket inom bygg, anläggning och infrastruktur. Materialet stål kan finnas i stora mängder i stomme, rör, mellanväggar och ventilationsprodukter. Stål är en legering främst av järn och kol men innehåller även mindre mängder av andra metaller och grundämnen i syfte att tillföra stålets olika egenskaper. Järn, som är huvudråvaran, kommer från järnmalm som förädlas till järnmalmsprodukter som sedan används vid ståltillverkning. Järnmalm bryts i gruvor, antingen i dagbrott eller underjord³ i ungefär 50 länder världen över. Handeln av järnmalm sker både genom avtal med gruvbolag samt på spotmarknad.⁴ Brasilien, Australien, Kina, Indien, USA och Ryssland är de länder där mest järnmalm bryts. Järnmalm från Australien och Brasilien dominerar exporten och står vardera för ca en tredjedel av all export.⁵ Även i Sverige utvinns järnmalm.⁶ Mer än 90% av järnmalmen till den europeiska stålindustrin importeras från länder utanför Europa.⁷ Även den viktiga råvaran kol finns också i nästan alla länder världen över. Största reserverna finns i USA, Kina, Ryssland, Australien och Indien.⁸

Sverige tillverkar stålprodukter, främst avancerade sådana då svenska stålföretag har specialiserat sig inom olika områden. Majoriteten av den stål som används i Sverige importeras från andra länder.⁹ De största stålproducerande länderna i världen utgörs av Kina, följt av Japan, Indien, USA och Ryssland.¹⁰ Dock antas stålimporten från Asien vara mycket liten då mer än 90% av stålen som importeras till Sverige kommer från andra europeiska länder.¹¹ De fem största stålproducerande länderna i Europa utgörs av Tyskland, Turkiet, Italien, Ukraina och Frankrike.¹²

Stål är ett av de mest återvunna materialen i världen och kan återvinnas gång på gång utan att det görs avkall på kvaliteten. Det återvunna stålet kan komma från överskott i stålproduktionen eller från kasserade produkter (skrot). Inom byggindustrin beräknas den globala återvinningsgraden för stål uppgå till minst 85%.¹³

³ SBUF, 2015

⁴ Swedwatch, 2011

⁵ World Steel Association, 2019

⁶ SBUF, 2015

⁷ Swedwatch, 2017

⁸ World Steel Association – Raw materials

⁹ SBUF, 2015

¹⁰ World Steel Association, 2018

¹¹ Swedwatch, 2011

¹² World Steel Association, 2018

¹³ World Steel Association, 2019

Risker med stål

Generella risker i leverantörskedjan för stål

En generell leverantörskedja för stål inkluderar brytning av järnmalm, kol inklusive de övriga metaller och grundämnen som behövs, återvunnet skrot, ståltillverkning, förädling och anpassning samt transport. Leverantörskedjan antas vara komplex med tanke på det stora antalet aktörer som är involverade samt ofta låg spårbarhet längre ner i kedjan.

Utifrån mänskliga rättigheter och sociala frågor räknas gruvbranschen ibland som en högriskindustri.¹⁴ Sociala risker vid brytning av järnmalm rör främst osäker arbetsmiljö, långa arbetstider, avsaknad av fackliga förhandlingar samt tvångs- och barnarbete.¹⁵ Vid brytning av kol har det genom åren inträffat många olyckor i gruvor där arbetar har mist sina liv på grund av explosioner och översvämningar.¹⁶ Det omgivande samhället påverkas ofta negativt när råvaror ska utvinnas då mark behövs tas i anspråk. Om gruvan är lokaliserad i bebodda områden finns det även risk för intressekonflikter. Påverkan på det omgivande samhället är en risk att beakta, oavsett var i världen brytning sker.¹⁷ Det kan även förekomma att vakter anställs för att övervaka gruvan, de anställda samt samhället och det kan finnas risk att vakterna vidtar åtgärder mot de anställda eller lokalbefolkningen som bryter mot mänskliga rättigheter.¹⁸

Generella risker kopplat till miljö vid brytning av järnmalm är bland annat hög vattenkonsumtion samt utsläpp av damm och partiklar som ger upphov till surt regn i kontakt med fukt. Partiklar som uppkommer vid brytning kan orsaka hälso- och miljöproblem. Sker brytning i dagbrott påverkas landskapet som kan bidra till förändrat ekosystem medan brytning underjord ökar risk för förändrade vattenflöden, erosion samt sättningar. Stora mängder avfall uppkommer även vid brytning, där gråberg oftast samlas i dammar i gruvans närhet. Gråberg i sin tur påverkar landskap, den biologiska mångfalden samt bidrar till utsläpp till luft och vatten. Miljöpåverkan från kolgruvor liknar de risker som redan tagits upp, då brytning av kol även leder till påverkan på landskap, stora avfallsmängder och utsläpp till luft samt vatten.¹⁹

Miljö-, hälso- och arbetsmiljörisker från gruvindustrin grupperas många gånger till generella risker för gruvor. Det kan vara värt att poängtera att gruvdrift och risker kopplade till dessa kan se väldigt olika ut beroende på ett antal parametrar så som:

- Om det är ett dagbrott eller underjordsgruva
- Vad som bryts, råvarans innehåll av metaller och sulfider samt vad restprodukterna innehåller
- Teknik för att utvinna och anrika råvarorna
- Hur restprodukter hanteras och förvaras

¹⁴ SBUF, 2015

¹⁵ Swedwatch, 2017

¹⁶ SBUF, 2015

¹⁷ Swedwatch, 2011

¹⁸ BSR

¹⁹ SBUF, 2015

Risker så som explosionsrisk, rasrisk och risk för dammolyckor, utsläpp och avfall är inte enbart beroende på vad som bryts utan snarare av bolagets tekniska lösningar, miljö- och arbetsmiljösystem samt säkerhetskultur.

Även om återvinning av stål i grunden är positivt är det viktigt att vara medveten om att skrotet likaväl kan vara associerade med risker gällande mänskliga rättigheter och bristande arbetsvillkor vid insamling och nedsmältning som också bör beaktas och hanteras. Marknaden är ofta global med begränsad spårbarhet, varav riskerna bedöms som höga då det är svårt att veta var skrotet kommer ifrån. Det har uppmärksammats att skrot kan komma från illegal sektor i Asien där stål tas från gamla fartyg där det finns risker kopplade till låga löner och samt att arbetare kan utsättas för farliga gifter.²⁰ Barnarbete kan även förekomma vid insamling av skrot.²¹

Transport av järnmalm från exempelvis Australien och Brasilien sker via tåg till dedikerade hamnar och fraktas sedan till stålverken i Asien och Europa.²² Troligen sker därefter transporter via lastbil och/eller tåg.²³ Generella risker förekommer både vid båt- samt bilburen transport. Sjömän är extra sårbara för exploatering givet att de arbetar på internationellt vatten som inte omfattas av enskilda länders jurisdiktion. Risker innefattar arbete under långa perioder där man inte har möjlighet att lämna sin arbetsplats, osanitära förhållanden på båtarna samt bristande tillgång till mat. Arbetet utförs ofta i svåra väderförhållanden och det finns även indikationer på att sjömän har tvingats betala avgifter för att få eller behålla sitt jobb. Det finns även risk för korruption inom sjötransportsektorn. Risker associerade med bilburen transport innefattar långa dagar utan tillräcklig vila (även inom EU) samt buller i tätbebyggda områden. Oavsett transporttyp sker utsläpp till luft.²⁴

Arbeten i stål- och valsverk innefattar både arbetsmiljörisker samt miljörisker. Arbeten utförs ofta i höga temperaturer, det finns risk för buller och klämskador och även i Sveriges stålproduktion har arbetare mist livet.²⁵ Vidare används farliga kemikalier, farligt avfall uppkommer som behövs hanteras på ett säkert sätt samt omfattande utsläpp av fossil koldioxid sker. Givet den globala spridningen av var ståltillverkning sker så varierar miljöriskerna kraftigt, och faktorer såsom tillverkningsprocess och landets miljölagar styr ofta nivån av risk.²⁶ Även om Europa anses ha kommit långt i miljöfrågan jämfört med andra länder, ska man vara medveten om att det finns rapporter som visar på att stålindustrin i Italien har negativ påverkan på miljön vad det gäller föroreningar och att lokalbefolkningens hälsa samt välbefinnande äventyras av stålproduktionen.²⁷ Det innebär att även om mycket av stålproduktionen sker i Europa så finns det fortfarande både miljö- samt arbetsmiljörisker att beakta.

²⁰ SBUF, 2015

²¹ Swedwatch, 2017

²² World Steel Association – Raw materials

²³ ArcelorMittal, 2017

²⁴ Hållbar Upphandling, 2017

²⁵ Dagens arbete, 2018

²⁶ SBUF, 2015

²⁷ FIDH-Peacelink-UFDU-HRIC, 2018

Specifika landrisker

Brasilien, Kina, Indien och Ryssland kategoriseras som riskländer.²⁸ I dessa länder finns det risker gällande bristande fackliga rättigheter, avsaknad av skyddsutrustning och säkerhetsutbildningar, låga löner samt långa arbetstider. Utförligare beskrivning om risker i de respektive länderna presenteras nedan.

Gemensamma karaktärsdrag för Brasilien, Kina och Indien är även att länderna inte har ratificerat alla International Labour Organizations (ILO) åtta kärnkonventioner. ILO utgörs av 186 medlemsländer som har i uppdrag att åstadkomma internationella regler som hindrar att arbetstagare utnyttjas och exploateras. Kärnkonventioner utgör en minimistandard för arbetsvillkor världen över och inkluderar:

- Förbud mot tvångs- och straffarbete (nr. 29)
- Föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten (nr. 87)
- Rätten att organisera sig och förhandla kollektivt (nr. 98)
- Lika lön för lika arbete, oavsett kön (nr. 100)
- Avskaffande av tvångsarbete (nr. 105)
- Diskriminering vid anställning och yrkesutövning (nr. 111)
- Minimiålder för arbete (nr. 138)
- Mot de värsta formerna av barnarbete (nr. 182)

Stater som har ratificerat konventionerna förpliktar sig att följa dessa. Dock gäller kärnkonventionerna alla människor i alla länder, oavsett om de har blivit ratificerade eller ej av landets regering. För att kärnkonventionerna inte ska förlora sin särställning och legitimitet är det viktigt att så många länder som möjligt ratificerar dessa.²⁹

Brasilien

Brasilien har ratificerat alla ILO:s åtta kärnkonventioner förutom konvention nr. 87 angående föreningsfrihet och skydd för organisationsrätten.³⁰ Barnarbete utgör ett problem och det uppskattas att runt 3,7 miljoner barn i åldrarna 5-17 år arbetar. Barnarbete sker främst inom hantverk, jordbruk, privata hushåll samt försäljning,³¹ men det finns en risk att barnarbete förekommer inom gruvindustrin.³² Kvinnor, afro-brasilianer, urfolk, transpersoner och personer med funktionsnedsättning utsätts för diskriminering på arbetsmarknaden, även om diskrimineringsförbud råder. Ett annat fortsatt problem i Brasilien är slav- och tvångsarbete, där arbetare från fattiga delstater lockas till landets resursrika regioner för att arbeta men fastnar istället i tvångsarbete och blir tvingade att betala av påhittade skulder. En annan utmaning i Brasilien där de mänskliga rättigheterna kränks är genom landkonflikter. Svåra sammandrabbningar har skett mellan urfolk som försöker skydda sina territorier samt miljön och de som vill utvinna naturresurser industriellt eller kommersiellt. Under 2016 och 2017 har

²⁸ Upphandlingsmyndigheten, 2017 & Amfori, 2018

²⁹ Union to Union

³⁰ ILO, Brasilien

³¹ Utrikesdepartementet, Brasilien, 2017

³² Swedwatch, 2017

flera urfolksaktivister dödats. Korruption och mutor är fortfarande ett utbrett problem i Brasilien, framförallt i kontakt med lokala myndigheter och näringsidkare.³³

Arbetsdomstolen har fällt brasilianska gruvor för åsidosatt arbetsrätt och otillåtet långa arbetstider. Bristande säkerhet och dålig arbetsmiljö råder inom gruvindustrin.³⁴ I inledningen nämndes Vales gruvdammskollaps 2019 och det är inte första gången som denna typ av katastrof inträffar i Brasilien. I samma delstat, Minas Geras, inträffade 2015 en liknande dammolycka som har beskrivits som Brasiliens värsta miljökatastrof. 19 personer omkom, en hel by begravdes och giftigt gruvavfall spreds. Samma bolag var bland annat involverad även i denna gruvdammskollaps, vilket tragiskt nog kan indikera att varken Brasiliens regering eller gruvföretagen lärt sig av sina tidigare misstag.³⁵

Kina

Av ILO:s åtta kärnkonventioner har Kina inte ratificerat kärnkonventionerna gällande tvångsarbete och organisationsfrihet (nr. 29, 87, 98 och 105). Det är enbart fackföreningen All China Federation Trade Unions (ACFTU) som är erkänd enligt lag. Denna fackförening står direkt under kommunistpartiets kontroll³⁶ vilket innebär att organisationsfriheten och rätten att förhandla kollektivt är begränsad i Kina.³⁷ Att anställa barn under 16 år är olagligt men barnarbete förekommer bland annat inom jordbruk, mindre familjeföretag och produktionsarbete. Dock saknas statistik varav det inte är möjligt att säga hur utbrett det är.³⁸ Föroreningar av luften, mark och vatten är allvarliga miljöproblem som råder i landet.³⁹ Risken för korruption antas vara medelhög i landet.⁴⁰

Låga löner, löner som inte betalas ut⁴¹ samt bristande arbetsvillkor och säkerhet råder i den kinesiska gruvindustrin och många gruvarbetare har mist sina liv.⁴² 2016 inträffade exempelvis en gasexplosion i en kinesisk kolgruva och 13 arbetare omkom.⁴³ Även skrot från legal verksamhet i Kina innefattar arbetsmiljörisker då dessa företag har svårt att leva upp till de standarder som gäller för hantering av det giftiga materialet som uppkommer vid tillverkningen.⁴⁴

Indien

Kärnkonventionerna gällande föreningsfrihet (nr. 87 och 98) är inte ratificerade.⁴⁵ Rätten att bilda fackföreningar samt föreningsfrihet föreskrivs i lagen,⁴⁶ men The International Trade

³³ Utrikesdepartementet, Brasilien, 2017

³⁴ Swedwatch, 2017

³⁵ SVT, 2019

³⁶ Utrikesdepartementet, Kina, 2017

³⁷ ITUC, Kina, 2017

³⁸ Utrikesdepartementet, Kina, 2017

³⁹ Utrikesdepartementet, Kina, 2017

⁴⁰ Corruption Perception Index, 2017

⁴¹ Upphandlingsmyndigheten, 2017

⁴² Swedwatch, 2017

⁴³ SvD, 2016

⁴⁴ SBUF, 2015

⁴⁵ ILO, Indien

⁴⁶ Utrikesdepartementet, Indien, 2017

Union Confederation (ITUC) klassificerar Indien som ett av de värsta länderna att arbeta i då arbetstagare inte har tillgång till dessa rättigheter. Trakasserier och hot förekommer mot de som försöker bilda en fackförening och arbetare som protesterar mot orättvisa villkor har attackerats och blivit arresterade.⁴⁷ Indien är även associerat med risker både vad det gäller tvångsarbete samt barnarbete. Tvångsarbete yttrar sig främst genom att arbetstagare (inklusive barn) har en skuld till sin arbetsgivare/rekryterare som de måste betala av genom att arbeta. Officiella siffror pekar på att uppemot 12,6 miljoner barn mellan 5 och 14 år arbetar. Det är inom jordbruket, tillverkningsindustrin samt i gruvor som barnarbete bland annat förekommer⁴⁸ och så sent som 2017 ratificerade Indien ILO:s kärnkonventioner gällande barnarbete (nr. 138 och 182). På arbetsplatser finns det lagar som ska reglera arbetstider, minimilöner och säkerhet, men dessa följs bristfälligt. Även diskriminering förbjuds enligt lag, men lägre kaster, etniska minoriteter och urfolk, och framförallt kvinnor och personer med funktionsnedsättning, utsätts för diskriminering.⁴⁹ Risken för korruption antas vara medelhög i landet.⁵⁰

Bristande säkerhet, damm och utsläpp råder inom Indiens gruvdrift och illegala gruvor förekommer. Farliga arbetsförhållanden och barnarbete kan även förekomma vid insamling av skrot.⁵¹

Ryssland

Alla ILO:s åtta kärnkonventioner har ratificerats. Dock är föreningsfriheten under ständig press då det främst är arbetsgivarens behov som tillgodoses samt att rätten till att strejka ofta är begränsad.⁵² Repressalier och diskriminering förekommer för fackliga aktiviteter och Kreml-regimen står nära den största fackföreningen.⁵³ 2012 fasades Unicefs kontor ut vilket har resulterat i minskad tillgång till oberoende statistik avseende barnens rättigheter. Diskriminering av kvinnor är ett utbrett problem och inom arbetslivet ter det sig främst genom att kvinnor har i genomsnitt omkring 70% av männens lön, även om de överlag är högre utbildade än männen. Andelen av Rysslands befolkning som tillhör olika nationella och etniska grupper utgörs av cirka en femtedel. Även om urfolket skyddas enligt lag är det vanligt förekommande med tvister med myndigheter rörande nyttjanderätt av mark. Ett annat problem i Ryssland rör osäkra arbetsvillkor⁵⁴ och det stora antalet migrantarbetare. Dessa arbetare kommer främst från Nordkorea och de forna Sovjetstaterna och riskeras att utsättas för tvångsarbete samt inte få sin lön utbetald.⁵⁵ Risken för korruption antas vara hög i landet.⁵⁶ Explosioner i ryska kolgruvor med dödlig utgång inträffar tyvärr regelbundet.⁵⁷

⁴⁷ ITUC, Indien, 2017

⁴⁸ Utrikesdepartementet, Indien, 2017

⁴⁹ Utrikesdepartementet, Indien, 2017

⁵⁰ Corruption Perception Index, 2017

⁵¹ Swedwatch, 2017

⁵² Utrikesdepartementet, Ryssland, 2017

⁵³ Swedwatch, 2017

⁵⁴ Utrikesdepartementet, Ryssland, 2017

⁵⁵ Swedwatch, 2017

⁵⁶ Transparency International, 2018

⁵⁷ Arbetet, 2016 & Sveriges Radio, 2013

Initiativ för ansvarsfulla leverantörsled

Vid genomgång av extern information gällande stål blir det tydligt att risker förekommer både vad det gäller mänskliga rättigheter, arbetsvillkor, miljö och korruption. Nedan listas initiativ som på ett eller annat sätt arbetar för att uppnå ansvarsfulla leverantörsled:

- [Byggvarubedömningen](#) – fick i uppdrag av sina medlemmar att ta fram ett bedömningssystem för sociala aspekter för att systematisera arbetet med dessa frågor och lyfta dess betydelse. Materialleverantörer har möjlighet att transparent redovisa sitt arbete i Byggvarubedömningens webbtjänst och Byggvarubedömningens medlemmar rekommenderas att använda webbtjänsten för att ställa krav och följa upp materialleverantörer med riskprodukter.
- [Tillväxtanalys](#) – fick ett regeringsuppdrag kring spårbarhet och märkning av hållbara metaller och mineraler. Huvudfrågan i detta uppdrag är hur nationella och internationella system för spårning och märkning av metaller och mineral kan utvecklas så att det går att få en bättre bild av hur hållbara företag och produkter kan sägas vara.
- [Responsible Mining Map](#) – ett interaktivt verktyg som möjliggör för olika intressenter som deltar i gruvdrift, från berörda samhällen till gruvföretag, att identifiera globala framsteg inom ansvarsfull gruvdrift.
- [Responsible Steel](#) – en standard och certifieringsinitiativ som syftar till att all stål världen över ska anskaffas och produceras på ett ansvarsfullt sätt.

Slutsats och rekommendationer

Brytning av råvaror till stål samt produktion och förädling är generellt sätt alltid förenade med risker, men riskerna kan variera från lågt till högt beroende på i vilket land detta sker samt hur dessa hanteras. Det finns alltid en risk att mark tas i anspråk för att bryta råvarorna, oavsett var i världen detta sker. Vidare kan det finnas risker kopplade till återvunnet stål, både vad det gäller barnarbete, osäker arbetsmiljö samt spridning av farliga ämnen. Så länge man inte vet var råvarorna/skrotet kommer ifrån, hur produktion/tillverkning går till samt hur materialleverantörerna arbetar med socialt ansvarstagande i sina leverantörsled så bör produkter som innehåller mycket stål ses som en riskprodukt och hanteras därefter.

Inom Byggvarubedömningen pågår sedan ett par år tillbaka ett långsiktigt arbete i att utveckla och säkerställa att de produkter som används i bygg- och anläggningsprojekt är tillverkade och producerade under ansvarsfulla förhållanden. Det material och stöd som vid dagens datum, april 2019, finns att tillgå för Byggvarubedömningens medlemmar är:

- Uppförandekod att ställa krav utifrån
- Förslag på externa källor att använda i arbetet med att identifiera risker
- Generella riskanalyser för stål och natursten. Planer finns att lansera ytterligare riskanalyser framöver
- Formuleringar av kravställning i projekt för privata företag samt organisationer som lyder under LOU
- Ett bedömningsverktyg där produkter kan granskas av Byggvarubedömningens kansli och bli bedömda utifrån de sociala kriterierna

- En hållbarhetsspecialist på Byggvarubedömningens kansli för initial rådgivning

Därutöver finns en kunskapsbank och rapporter kring hur du som organisation kan arbeta systematiskt med ansvarsfulla leverantörsled utifrån FN:s vägledande principer för företag och mänskliga rättigheter.

Avslutningsvis är det viktigt att vara medveten om att ansvarsfulla leverantörsled är ett omfattande och långsiktigt arbete. Kännedom om risker för produkter och material är ett viktigt första steg, för utan denna förståelse finns liten möjlighet att arbeta vidare. Men för att säkerställa att människorna som producerar de byggmaterial som vi använder gör detta i enlighet med humana arbetsvillkor är kravställning likaväl som uppföljning nödvändigt. Byggvarubedömningen rekommenderar därför sina medlemmar och övriga användare att påbörja kravställning och uppföljning i liten skala utifrån egna riskanalyser, där produkter som innehåller mycket stål kan utgöra ett fokusområde. Vi hoppas att denna rapport inspirerar branschens aktörer att påbörja det viktiga arbete som vi har framför oss för att säkerställa ansvarsfulla leverantörsled.

Källor

Amfori, 2018: Country Due Diligence

<http://duediligence.amfori.org/countryDueDiligence> (hämtad 2019-02-19)

Arbetet, 2013: Explosioner och bränder i rysk kolgruva dödade 36

<https://arbetet.se/2016/03/03/explosioner-och-brander-i-rysk-kolgruva-dodade-36/> (hämtad 2019-04-04)

ArcelorMittal, 2017: United States Integrated Report

https://usa.arcelormittal.com/~media/Files/A/Arcelormittal-USA-V2/sustainability/2017-PDF-Builder/IntegratedReport2017_072318.pdf

BSR, 10 Human Rights Priorities for the Extractives Sector

https://www.bsr.org/reports/BSR_Primer_Human_Rights_Extractives.pdf

Dagens arbete, 2018: SSAB döms för dödsolycka

<https://da.se/2018/11/ssab-doms-for-dodsolycka-2/> (2019-04-04)

FIDH-Peacelink-UFDU-HRIC, 2018: The Environmental Disaster and Human Rights Violations of the ILVA steel plant in Italy

https://igbusinessandhumanrights.files.wordpress.com/2018/04/report_ilva_def_eng.pdf

Hållbar Upphandling, 2017: Riskanalys Instrument

<http://www.xn--hllbarupphandling-8qb.se/component/phocadownload/file/82-riskanalys-instrument>

ILO, Ratifications for Brazil

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11200:0::NO:11200:P11200_COUNTRY_ID:102571
(hämtad 2019-02-11)

ILO, Ratifications for India

https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:11200:0::NO::P11200_COUNTRY_ID:102691
(hämtad 2019-02-08)

ITUC 2017, Survey of violations of Trade Union Rights, China

<https://survey.ituc-csi.org/China.html#tabs-2> (hämtad 2019-02-08)

ITUC 2017, Survey or violations of Trade Union Rights, India

<https://survey.ituc-csi.org/India.html#tabs-3> (hämtad 2019-02-11)

Omni, 2019: Dammolyckan i Brasilien

<https://omni.se/t/dammolyckan-i-brasilien/a3974b9d-ee54-44b2-b777-eb44ee1aa47a>

SBUF, 2017: Hela Kedjan: Ansvar för materialinköp till anläggningsprojekt

<http://vpp.sbuf.se/Public/Documents/ProjectDocuments/d5e5a441-c0f9-42c6-b097-71eef5fc076f/FinalReport/SBUF%2013182%20Slutredovisning%20V%C3%A4gledning%20Hela%20kedjan%20-%20Ansvar%20f%C3%B6r%20materialink%C3%B6p%20till%20anl%C3%A4ggningsprojekt.pdf>

SBUF, 2015: Ansvarsfulla materialval i anläggningsbranschen

<http://vpp.sbuf.se/Public/Documents/ProjectDocuments/ada1d9cd-e6d3-4f82-a2c1-3d99b5c9ccda/FinalReport/SBUF%2013044%20Slutrapport%20Ansvarsfulla%20materialval%20i%20anl%C3%A4ggningsbranschen.pdf>

Sveriges radio, 2013: Minst 16 dog när en gruva exploderade I Ryssland
<https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=493&artikel=5439514> (hämtad 2019-04-04)

SvD, 2016: Flera döda i kinesisk gruvexplosion
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/flera-doda-i-kinesisk-gruvexplosion> (hämtad 2019-02-20)

SVT, 2019: Hundratals saknas fortfarande efter dammras i Brasilien
<https://www.svt.se/nyheter/utrikes/hundratals-saknas-efter-dammras-i-brasilien> (hämtad 2019-02-19)

Sustainable Brands, 2018: WWF Calls on Corporate to Implement Credible Mining Certification
<https://sustainablebrands.com/read/marketing-and-comms/wwf-calls-on-corporates-to-implement-credible-mining-certification> (hämtad 2019-02-18)

Swedwatch, 2011: Riskanalys av material och leverantörsled i Kungsbrohuset – En rapport av Swedwatch på uppdrag av Jernhusen
<http://docplayer.se/1821956-Riskanalys-av-material-och-leverantorsled-i-kungsbrohuset-en-rapport-av-swedwatch-pa-uppdrag-av-jernhusen-mars-2011.html>

Swedwatch, 2017: Riskanalys av byggmaterial och byggprodukter – En rapport av Swedwatch på uppdrag av Oslo Kommune
<https://www.oslo.kommune.no/getfile.php/13223000/Innhold/Politikk%20og%20administrasjon/Anskaffelser/Risikoanalyser%20p%C3%A5%20byggmaterialer%20og%20produkter%2C%20for%20Oslo%20kommune%202017.pdf>

Transparency International, 2018: Corruption Perception Index 2017
https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017

Union to Union: Mänskliga rättigheter i arbetslivet
<https://www.uniontounion.org/manskliga-rattigheter-i-arbetslivet-0>

Utrikesdepartementet, 2017: Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Brasilien: situationen per den 31 december 2017
<https://www.gov.se/49f292/contentassets/7f98e99c25044680876b1e98d07ff6d2/brasilien-manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2017.pdf>

Utrikesdepartementet, 2017: Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Indien 2015-2016
<https://www.gov.se/498aca/contentassets/8a6f037a44404ceabed8bb41eb49767f/indien---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf>

Utrikesdepartementet, 2017: Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Kina 2015-2016
<https://www.gov.se/498ee9/contentassets/f8f0525faeaf4673affbb62159c57189/kina---manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2015-2016.pdf>

Utrikesdepartementet, 2017: Mänskliga rättigheter, demokrati och rättsstatens principer i Ryssland: situationen per den 31 december 2017
<https://www.regeringen.se/49f291/contentassets/e6f76483418f46dc956f06f0b804b1d1/ryssland-manskliga-rattigheter-demokrati-och-rattsstatens-principer-2017.pdf>

Upphandlingsmyndigheten, 2017: Risker i upphandling av varor inom bygg och fastighet
<https://www.upphandlingsmyndigheten.se/globalassets/hallbarhet/socialt-ansvarsfull-upphandling/arbetstagares-rattigheter/risker-i-upphandling-av-produkter-och-tjanster-inom-bygg-och-fastighet.pdf>

World Steel Association, 2019: Fact Sheet – Steel and raw materials
https://www.worldsteel.org/en/dam/jcr:16ad9bcd-dbf5-449f-b42c-b220952767bf/fact_raw%2520materials_2019.pdf

World Steel Association, 2018: World Steel in Figures 2018 now available
<https://www.worldsteel.org/media-centre/press-releases/2018/world-steel-in-figures-2018.html>
(hämtad 2019-02-18)

World Steel Association – Raw materials
<https://www.worldsteel.org/steel-by-topic/raw-materials.html> (hämtad 2019-02-18)